

2. Міністерство соціальної політики України [Електронний ресурс] . Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/main/Eservices.html>
3. Проект Закону №3206 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури розгляду судових справ, пов'язаних із захистом прав дітей» - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68361

Бут Ілля Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

В той час як країни континентального права схильні до концепції внутрішнього переконання, для країн англо-американського права здебільшого характерне застосування стандартів доказування, зокрема - «балансу ймовірностей». Обидві ці категорії покликані заповнити собою ті прогалини, які неминуче виникають під час дослідження судом обставин справи. Суттєвим недоліком оцінки доказів судом за своїм внутрішнім переконанням є суб'єктивність такої діяльності суду, це – індивідуалізована оцінка доказів. Стандарт «балансу ймовірностей» навпаки, намагається об'єктивізувати оцінку доказів, адже цей баланс має стати очевидним не тільки для самого судді, а й для учасників справи, присяжних, і навіть для будь-якого стороннього спостерігача.

Оскільки в змагальному процесі неможливо встановити об'єктивну істину, суд змушений вдаватися до певних конструкцій та припущень, певною мірою навіть спрощень, які б пов'язували б між собою окремі факти в цілісну картину. А саме наявність стандартів доказування визначає мінімальний ступінь суб'єктивної впевненості судді в істинності спірного факту, при якій суд готовий визнати тягар доведення, покладений на відповідну сторону, виконаним, тягар спростування (доведення зворотного) – таким, що перейшов на опонента, а відповідну фактичну обставину після дослідження і оцінки всіх пред'явлених цієї стороною і опонентом доказів – доведеною [1, с. 10].

В Англії використовуються два стандарти доказування: «баланс ймовірностей» (balance of probabilities) - використовується, як правило, у цивільних справах, та вимагає визнавати факт доведеним тоді, коли комплекс представлених стороною доказів дозволяє судді прийти до висновку про те, що спірний факт ймовірніше існує, аніж не існує; «поза розумних сумнівів» (beyond reasonable doubt), який використовується зазвичай в кримінальних справах і є більш суворим, оскільки вказує, що певні сумніви можуть залишатися, але вони повинні бути вкрай несуттєвими. У Великобританії баланс ймовірностей

розуміється саме як «рятівне коло для правосуддя»: суддя здатний вирішити, де істина, без необхідності покладатися на тягар доказування, якщо суддя вважає більш імовірним, що щось відбулося, то це трактується як таке, що мало місце. Якщо він вважає, що це швидше за все не відбулося, тоді це трактується як таке, що не мало місця [2].

Певною мірою запозичення стандартів доказування пояснює використання національними судами практики Європейського суду з прав людини – в його рішеннях зазвичай не міститься оцінки доказів справи, що розглядалася національними судами, крім випадків, коли неналежно проведена оцінка могла призвести до порушення права особи на справедливий суд.

На практиці ЄСПЛ можна прослідкувати як стандарт балансу ймовірностей поширюється країнами Європи: перші згадки про такий стандарт можна віднайти виключно у справах проти Великобританії (*Handyside v. The United Kingdom*, 5493/72 ; *Ireland v. The United Kingdom*, 5310/71; *The Sunday Times v. The United Kingdom* (No. 2), 13166/87; *Observer And Guardian v. The United Kingdom*, 13585/88; *L.C.B. v. The United Kingdom* 23413/94; *A. v. The United Kingdom* 25599/94). Потім з'являються рішення за скаргами проти інших країн, однак і в них ЄСПЛ не надає оцінки стандартам доказування, а лише відображає, що вони були застосовані національними судами (*Schuler-Zgraggen v. Switzerland*, 14518/89; *Sevtap Veznedaroğlu v. Turkey*, 32357/96; *Caloc v. France*, 33951/96).

В цей період навіть деякі судді критикували ЄСПЛ у тому, що Суд є єдиним судом в Європі, який вимагає доказів «поза всяким розумним сумнівом» у некримінальних справах (частково окрема думка судді Бонелло у справі *Sevtap Veznedaroğlu v. Turkey*, 32357/96 щодо катувань заявника продовжила дискусію щодо доцільності застосування більш жорсткого стандарту, розпочату у справі *Ireland v. The United Kingdom*, 5310/71). В окремій думці вказано, що доказ «поза всяким розумним сумнівом» відображає максимальний стандарт, який має відношення і бажаний для встановлення кримінальної відповідальності. Але в інших областях судового розслідування стандарт доведення повинен бути співрозмірний меті, яку переслідує пошук істини: вищий ступінь визначеності в кримінальних справах та можливий ступінь ймовірності в інших. Зіткнувшись з суперечливими версіями, Суд зобов'язаний встановити (1) на кого закон покладає тягар доведення, (2) чи перешкоджають будь-які правові презумпції на користь однієї з протилежних версій, і (3) «баланс ймовірностей», яка з суперечливих версій видається більш правдоподібною і такою, що заслуговує довіри. Покладення на жертв катувань обов'язку доказування «поза розумним сумнівом», покладає на них тягар, який так само неможливо виконати, як несправедливо просити. Скарга одиночної жертви майже завжди стикається з запереченням, «підтвердженням» багатьма.

У справі *Phillips v. The United Kingdom*, 41087/98 ЄСПЛ вперше розмежував застосування стандартів доказування у кримінальній та

квазікримінальній справі – ЄСПЛ не знайшов порушень у діях британського суду, який вирішив конфіскувати гроші, отримані від продажу наркотиків, керуючись балансом ймовірностей. При цьому, як зазначає ЄСПЛ, заявник не був позбавлений можливості за так само за допомогою балансу ймовірностей довести отримання коштів іншим шляхом, ніж продажем наркотиків. Така позиція пройшла перевірку часом у нещодавній справі *Balsamo v. San Marino* 20319/17, 21414/17 Європейський суд задовольнився використанням цивільного стандарту доказування у кримінальній справі про відмивання доходів під час вирішення національним судом питання про конфіскацію майна - коли наказ про конфіскацію коштів, здобутих злочинним шляхом чи отриманих від тяжких злочинів, був результатом цивільного судочинства, ЄСПЛ не вимагає доказів «поза розумним сумнівом» щодо незаконного походження власності в таких процедурах. Замість цього, встановлення високої ймовірності незаконного походження коштів в поєднанні з нездатністю власника довести зворотне є достатнім для цілей визначення пропорційності втручання у права власника. Також баланс ймовірностей може бути застосовано при вирішенні питання, пов'язаного із виплатою компенсації підозрюваному, відносно якого винесено виправдовувальний вирок, чи особі, яка є постраждалою від дій виправданого підозрюваного (наприклад, у випадках, коли спричинена шкода здоров'ю не може бути кваліфікована як злочин).

Список використаної літератури:

1. Карапетов А. Г., Косарев А. С. Стандарты доказывания: аналитическое и эмпирическое исследование. Вестник экономического правосудия Российской Федерации, 2019, Прил. №5.
2. Judgments - In Re B (Children) (FC) On Wednesday 11 June 2008 [2008] UKHL 35 on appeal from: [2008] EWCA Civ 282. URL: publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldjudgmt/jd080611/child-1.htm.

Волкова Наталія Василівна

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ПОРЯДКУ ПОДАННЯ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Відповідно до норм цивільного процесуального законодавства учасники справи мають рівні права в процесі доказування. Законодавчими гарантіями, які забезпечують механізм реалізації рівності у процесі доказуванні, є комплекс процесуальних прав, зокрема є право подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості тощо [1, с.90].

ЄСПЛ досить часто у своїх рішеннях посиляється на принцип рівності у